
POSITION PAPER OFFLIMITS KINDERRECHTEN

Rondetafelgesprek Online Kinderrechten d.d. 2 oktober 2024

Offlimits kent de online wereld als geen ander. We zijn de spreekwoordelijke kanarie in de kolenmijn die als eerste ziet wat er online aan de hand is. En daar is wat aan de hand terwijl ieder kind het recht heeft om veilig op te groeien en daarbij beschermd moet worden tegen online grensoverschrijdend gedrag. Het is daarom van groot belang dat dit debat gevoerd wordt. Als expertisecentrum op het gebied van online misbruik – met in het bijzonder online kindermisbruik – leveren wij daar graag onze bijdrage aan.

In deze brief reageren wij op de Kamerbrief over kinderrechten en digitalisering van 14 juni 2023¹. We zullen schetsen wat wij online zien, knelpunten benoemen en bijbehorende suggesties voor oplossingen aandragen. Centraal hierin staat dat Offlimits van mening is dat de bescherming tegen grensoverschrijdend gedrag online verankerd zou moeten worden, bijvoorbeeld in de Wet publieke gezondheid, omdat dit een verantwoordelijkheid en morele verplichting is van de Nederlandse overheid.

Volgens het VN-kinderrechtenverdrag dienen de belangen van het kind centraal te staan bij alle maatregelen die kinderen betreffen. Voor de meeste kinderen is hun offline wereld onlosmakelijk verbonden met de online wereld. In theorie moeten alle kinderrechten zoals het recht op bescherming tegen geweld en recht op privacy, ook online toepasbaar zijn. Echter, we schieten hierin ernstig tekort. De mate waarin kinderen te maken krijgen met cyberpesten, discriminatie, online seksueel misbruik en schadelijke content toont dit duidelijk aan. Online iets naars meemaken zonder passende hulp kan bovendien offline doorwerken en levenslang onregelende en traumatische effecten hebben met alle bijbehorende maatschappelijke kosten van dien. Tegelijkertijd hebben sommige kinderen geen veilige en betaalbare toegang tot het internet, terwijl dit juist een voorwaarde is voor het kunnen uitoefenen van hun andere rechten, zoals het recht op informatie, zelfontplooiing, zelfbeschikking en het recht op expressie². Dit draagt bij aan bestaande ongelijkheid en zorgt voor nieuwe vormen van ongelijkheid.

Het is daarom van groot belang dat de Nederlandse overheid proactief en daadkrachtig optreedt om de online veiligheid van kinderen te waarborgen en mensenrechten online wettelijk te verankeren.

1 Kamerbrief over kinderrechten en digitalisering | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
2 <https://5rightsfoundation.com/our-work/childrens-rights/uncrc-general-comment.html>

WAT GEBEURT ER ONLINE?

Eén op de drie foto's die binnenkomt bij het Meldpunt Kinderporno is zelfgemaakt door hele jonge kinderen, bijvoorbeeld omdat zij hiertoe zijn aangezet in online games als Roblox. De helft van de melders bij Helpwanted zoeken hulp voor Sextortion –al dan niet vervaardigd met kunstmatige intelligentie³. En de helft van de bellers bij Stop it Now zijn mannen onder de 26 die vanuit escalatiegedrag⁴ op zoek gaan naar beeldmateriaal van kindermisbruik, omdat dat al via enkele clicks te bereiken is⁵. Niet alleen uit onze observaties blijkt dat er ernstige dingen spelen bij de online ervaringen die jongeren hebben en hun rechten dus niet adequaat beschermd en geborgd zijn, ook recent Schots onderzoek toont aan dat 1 op de 8 jongeren wereldwijd slachtoffer is van online seksueel geweld⁶.

Dit benadrukt het belang van dit commissiedebat over online kinderrechten. Voor ons bestaat een effectieve aanpak om dat recht te waarborgen uit drie pijlers en dat zal ook de leidraad zijn voor de position paper:

1. VOORKOMEN DAT HET GEBEURT: Goede voorlichting en educatie, waarbij naast aandacht voor het voorkomen van slachtoffers, ook aandacht moet zijn voor het voorkomen van plegers.

2. ACTIE WANNEER HET GEBEURT: Snelle interventie, zoals het offline halen van beeldmateriaal en het bieden van laagdrempelige zorg aan slachtoffers en (potentiële) plegers van (online) kindermisbruik.

3. NADAT HET GEBEURD IS: Langdurige zorg en rehabilitatie voor slachtoffers, het opsporen en vervolgen van daders, en adequate wetgeving en toezicht hierop.

I. VOORKOMEN DAT HET GEBEURT

Een goed begin is het halve werk en voorlichting is cruciaal. En als Nederland garanderen wij niet dat ieder schoolgaand kind dezelfde minimale basis heeft waar het aankomt op seksuele en relationele vorming in samenhang met mediawijsheid. De kerndoelen zijn bijna af, alleen hoe die bereikt worden, daar is iedere school vrij in en daar wringt de schoen. Je zou de vergelijking kunnen maken dat zonder zwembad veel kinderen in het zwembad gegooid worden. Want kinderen krijgen op een gegeven moment een smartphone met toegang tot de hele wereld, zonder dat daar altijd de juiste begeleiding bij is. Wij zijn dus benieuwd hoe de regering dat minimale fundament gaat realiseren en waarbinnen ook belangrijke zaken als vrijheid (bijvoorbeeld seksuele vrijheid), gelijkheid (bijvoorbeeld tussen mannen en vrouwen en LHBTI+) en bijvoorbeeld de maatschappelijke normen (zoals de gestelde juridische normen in de vorm van bijvoorbeeld de Wet Seksuele Misdrijven) een plek krijgen om online kinderrechten te beschermen? En behalve dat we benieuwd zijn, zijn we bezorgd. Als we kijken naar de desinformatie rondom de week van de Lentekriebels en daarbij dat voorlichting volgens het regeerakkoord politiek neutraal moet zijn, zijn we benieuwd hoe deze minimale basis - het minimale

3 <https://jaarverslag2023.offlimits.nl/jaarverslag-2023/cover>

4 https://offlimits.nl/assets/downloadable_files/rapport-maak-het-bespreekbaar.pdf

5 https://offlimits.nl/assets/downloadable_files/onderzoek-dichterbij-dan-je-denkt-offlimits.pdf

6 <https://nos.nl/artikel/2522084-wereldwijd-1-op-8-kinderen-slachtoffer-van-online-misbruik>

‘vaardigheidsdiploma’ - via voorlichting door de regering gegarandeerd gaat worden?

Ook hechten we veel belang, naast goed aan de hand meenemen, aan barrières opwerpen zoals leeftijdsverificatie. Of het nu te jong schadelijke beelden te zien krijgen is, wat kan leiden tot escalatiegedrag, tot in contact komen met de verkeerde personen. Dit is van belang voor bijvoorbeeld pornosites waar je alleen maar ‘ja 18’ hoeft aan te klikken. Voor bijvoorbeeld de enorme WhatsApp en Telegram-groepen waar de meest heftige content voorbijkomt en voor bijvoorbeeld online games en social media waar het eenvoudig contact leggen is.

Er zijn voorgeschreven leeftijdsgrenzen (bijvoorbeeld 13 of 18) alleen zijn die doodeenvoudig te omzeilen. Het is daarom niet verwonderlijk dat jonge mensen, zonder adequate leeftijdsverificatie, gemakkelijk terechtkomen bij schadelijk materiaal en wij ondersteunen de motie van de Tweede Kamerleden Ceder en Six Dijkstra om leeftijdsverificatie te verplichten van harte⁷. Er zijn ondertussen al tal van oplossingen ontwikkeld voor leeftijdsverificatie, hetgeen ook blijkt uit het onderzoeksrapport wat recentelijk is uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie⁸. Hoewel social media niet overal de schuld van kan krijgen⁹, en niet volledig weg te denken is uit ons leven, moet er wel een balans zijn. De online wereld biedt namelijk ook groei en plezier. Het is daarnaast duidelijk dat de smartphone voor veel jonge mensen meer nadelen dan voordelen heeft¹⁰. Onderzoek wijst tegelijkertijd uit dat kinderen die te sterk afgeschermd worden van de online wereld, minder digitale vaardigheden ontwikkelen en daardoor juist kwetsbaarder zijn voor online misbruik¹¹. Het oude devies ‘geniet met mate’ en het aanbrengen van grenzen zoals leeftijdsverificatie en goede voorlichting is daarom noodzakelijk.

In het licht van de discussies over de CSAM-verordening op Europees niveau benadrukken wij sterk dat encryptie noodzakelijk is voor de bescherming van online kinderrechten.

Het VN Kinderrechtenverdrag benadrukt ook expliciet in artikel 16¹² dat de privacy van kinderen moet worden gewaarborgd. Nederland moet zich in Europa daarom blijven inzetten voor dit standpunt. De meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren bij Offlimits zijn alarmerend hoog, en naar alle waarschijnlijkheid vormen deze slechts het topje van de ijsberg. Tegelijkertijd worden dagelijks ontelbare intieme en gewenste berichten via versleutelde apps verstuurd, een veelvoud van wat gemeld wordt bij instanties als Offlimits. Bijvoorbeeld, in Nederland gebruikt 85% van de digitale samenleving WhatsApp¹³, wat vergelijkbaar is met andere Europese landen. Dit betekent dat er miljoenen berichten en foto’s per dag met consent worden uitgewisseld, vaak ook tussen jongeren. Het is van groot belang dat deze vorm van communicatie niet gecriminaliseerd wordt. En tegelijkertijd dat aanbieders van online diensten in de pas lopen en wanneer ze dat niet doen, aangepakt worden.

7 <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2024D18669>

8 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/research-report-mapping-age-assurance-typologies-and-requirements>

9 <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/05/26/maak-geen-boeman-van-sociale-media-a4199983>

10 <https://decorrespondent.nl/14753/smartphones-verzieken-de-mentale-gezondheid-van-jongeren-wanneer-gripen-we-in/29abefc6-6d57-0c15-0ae0-7d5bb4a16008>

11 <https://www.utwente.nl/nl/centrumdigitaleinclusie/Blog/21-digitale-vaardigheden-cruciaal-leren/>

12 <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-16-privacy-2/>

13 <https://www.statista.com/statistics/1005178/share-population-using-whatsapp-europe/>

2. ACTIE WANNEER HET GEBEURT

Wanneer het gebeurt dient er snel en adequaat ingegrepen te worden. Een onontgonnen terrein is de gaming industrie. Deze is groter dan de wereldwijde muziek- en filmindustrie en hier zijn dus dagelijks talloze jongeren op actief. Die, zoals wij ook laten zien¹⁴, geconfronteerd worden met misogynie, racisme en ander online grensoverschrijdend gedrag zonder veelal adequate actie en moderatie. We doen daarom aanbevelingen die toezien op het beschermen van online rechten. Zoals goede richtlijnen vanuit de Nederlandse overheid en daar toezicht op houden in lijn met de verplichtingen uit de DSA.

Een plek om te kunnen melden en hulp te krijgen moet duurzaam zijn zodat online mensenrechten ook altijd geborgd zijn. Dat wij onmisbaar zijn blijkt wel uit de jaarlijkse stijging van mensen die ons benaderen. Van snelle actie door onze goede samenwerking met veel private partijen in de online wereld, door goed warm door kunnen verwijzen of geleiden, indien extra ondersteuning nodig is, naar bijvoorbeeld het Centrum Seksueel Geweld of de Suicidepreventielijn 113. Vanwege de urgentie in het beschermen van kinderrechten online en onze grote rol daarin, willen wij voorstellen om onze financiering voor de groei interdepartementaal vorm te geven om de bereikbaarheid te kunnen blijven garanderen en onze groei duurzaam te kunnen bekostigen. Aangezien de thematiek alle miniseries raakt. Momenteel komt het grootste gedeelte van onze subsidie van alleen Justitie en Veiligheid (strafbaar en onrechtmatige content). Terwijl Offlimits ook een grote rol speelt bij voorlichting (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), eerste hulp bij online zorg (Volksgezondheid, Welzijn en Sport), participatie (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en digitalisering en online rechten (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) en niet onbelangrijk: een cruciale rol speelt als Trusted Flagger als verplichting vanuit de DSA (Economische Zaken en Klimaat). En spelen we een belangrijke rol als expertisecentrum voor u als volksvertegenwoordigers en blijven graag signaleren als kanarie in de kolenmijn.

Het is ook niet ondenkbaar om de sector een rol te geven in de financiering aangezien door ons werk deze ook veiliger worden. Bijvoorbeeld in lijn met wat gesuggereerd werd in de recentelijke motie van de Leden Dassen en Van der Lee¹⁵. Op centraal niveau zou er dan een klankbordgroep moeten zijn die alle beleidsmatige zaken met elkaar oppakt. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om het grote grijze gebied van ongewenste content. Of zaken die wel schadelijk zijn, maar niet direct een wettelijke norm overgaan. Ook daarvoor is continu ontwikkeling nodig, bijvoorbeeld in de ontwikkeling van passende voorlichting aan de voorkant, of nieuwe wetgeving aan de achterkant. Maar ook bijvoorbeeld wat nieuwe wetten vanuit de EU betekenen op online gebied voor Nederland en hoe die geïmplementeerd moeten worden. De goede voorbeelden, hoe dit vorm te geven, zijn gegeven. Bijvoorbeeld de PPS Klankbordgroep onder coördinatie van het ECP, of het project Content Moderatie (Procom). Op deze wijze kunnen we garanderen dat Nederlanders die hulp krijgen wanneer online rechten in het geding zijn. En dat wanneer die hulp of het bijbehorende wettelijk kader nog niet bestaat, dit vormgegeven kan worden.

14 https://offlimits.nl/assets/downloadable_files/offlimits-game-over-onderzoeksrapport.pdf

15 https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20240611/gewijzigde_motie_van_de_leden/document3/f=vme0kro247yt.pdf

3. NADAT HET GEBEURD IS

Er zijn online beelden die überhaupt niet te zien zouden moeten zijn in Nederland omdat ze illegaal zijn. Van deepnudes van bekende en onbekende Nederlanders¹⁶, tot intieme seksfilms die zonder consent online staan. Een adequaat toezicht hierop, inclusief acties, mist veelal. Wanneer het partijen betreft die niet met ons samenwerken, maakt dat het voor slachtoffers nog hopelozener. En daarvoor zijn juridische stappen door ons onmisbaar. Dat wij die moeten zetten, bijvoorbeeld destijds met de pornosite X-Hamster¹⁷ of recentelijk met het handhavingsverzoek¹⁸ aan de vier toezichthouders voor Telegram, geeft helaas wel aan dat de overheid je als slachtoffer in de kou laat staan. Als wij niet als NGO met ondersteuning van Fonds Slachtofferhulp dit zouden doen, gebeurt er niets. En dat terwijl de online rechten en de bescherming van jonge mensen gewaarborgd moeten zijn. Daarom stellen wij dus voor de bescherming tegen online grensoverschrijdend gedrag bijvoorbeeld op te nemen in de Wet Publieke Gezondheid of op een andere passende online rechten wijze duurzaam te verankeren. Zodat de Nederlandse overheid, ongeacht de samenstelling van de regering, kinderrechten online altijd als prioriteit beschouwt. Het zou wettelijk verplicht moeten zijn om deze rechten te beschermen en ervoor te zorgen dat belangrijke uitvoeringsorganisaties zoals die van ons in staat zijn om hulp te blijven bieden wanneer dat nodig is. Dit is in lijn met artikel 19 van het VN-Kinderrechtenverdrag¹⁹, waarin staat dat kinderen beschermd moeten worden tegen seksueel geweld, een urgentie die blijkt uit de aard van de meldingen die wij ontvangen. Het voorkomen van deze problematiek vereist een betere wettelijke verankering en meer kaders om effectief op te kunnen treden. Dit zou ook zorgdragen voor de bescherming van kinderen in de online wereld, zoals bepaald in artikel 24 van het Kinderrechtenverdrag²⁰.

Naast bovenstaande zaken die ons opvallen en de door ons aangeraden bescherming en borging, willen wij als laatste de basale oplossing benadrukken. Voortdurend worden nieuwe technologieën en apps ontwikkeld waarin schadelijke zaken kunnen plaatsvinden. Van online games tot social media tot berichtendiensten. Zo is momenteel Telegram vaak negatief in het nieuws, maar de volgende keer kan het weer iets anders zijn. Die online dienst heeft uiteindelijk een stekker en een bestuurder. Wanneer het gaat om de bescherming van onze kinderen, kan het in hun belang zijn om de stekker eruit te trekken. Dit kan inhouden dat bepaalde apps verboden worden in appstores of de bestuurder verantwoordelijk houden. En dat snel en doortastend te doen als overheid. We zien de mogelijkheden in het internationale netwerk met de afsluiting van X in Brazilië²¹, het oppakken van de CEO van Telegram in Frankrijk²² en het ontoegankelijk maken van de game Roblox in Turkije²³. Want alleen kijken naar procedures en/of aangeven waarom iets ingewikkeld is, is eigenlijk niets doen. En dat is wanneer het op de online rechten van kinderen aankomt, nooit een optie.

16 BN'ers doen aangifte vanwege deepfakeporno, maar daders zijn lastig aan te pakken - Nederlands Dagblad. De kwaliteitskrant van christelijk Nederland
17 <https://www.offlimits.nl/nieuws/uitspraak-xhamster-moet-alle-onrechtmatige-beelden-verwijderen>
18 <https://www.offlimits.nl/nieuws/telegram-blijft-verwijderverzoeken-bangalijsten-negeren-offlimits-eist-toezicht>
19 <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-19-bescherming-tegen-geweld/>
20 <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-24-gezondheid/>
21 Hoogste rechter Brazilië laat X blokkeren omdat Musk bevelen negeert (nos.nl)
22 Telegram-oprichter Pavel Doerov aangehouden op luchthaven Parijs - NRC
23 <https://www.nu.nl/tweakers/6323834/turkije-blokkeert-toegang-tot-gameplatform-roblox.html>